

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 2, Sayfa: 269-285, ELAZIĞ-2010

YÖNETİMDE AÇIKLIĞI SAĞLAMANNIN AB ÜYELİĞİ AÇISINDAN ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DEKİ YASAL DURUM ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Importance of Openness in Management in Terms of European Union
Membership and an Evaluation on Legal Situation in Turkey*

Kazım Özkan ERTÜRK*

ÖZET

Yönetimde açıklık ideali, siyasal iktidar tarafından yürütülen eylem ve işlemlerin –yasal sınırlar dâhilinde- halk ile paylaşılmasını ifade eder. Demokrasi kültürünün yerleştiği toplumlarda bu idealin gerçekleşme olasılığı yüksektir. Toplumun büyük bir bölümünü yakından ilgilendiren tartışmalı konularda kamuoyunun aydınlatılması gerekir. Bu gereklilik demokratik yönetimin önemli bir unsurudur. AB’de aday ülkeler açısından bir ön koşul olarak, demokrasi kültürünün önemli bir yeri vardır. ‘Yönetimde açıklık’ Birlik açısından demokrasi kültürünün algılanış düzeyini belirleyen önemli unsurlar arasındadır. Türkiye elli yılı aşan bir süredir AB ile yakın bir ilişki içerisinde. Türkiye’de üyelik müzakereleri kapsamında uyum sürecini de içeren reform faaliyetleri yürütülmektedir. Bu reform faaliyetleri aday ülke olarak Türkiye ve AB arasında sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî uyumu sağlamaya yöneliktir. Yönetimde açıklığı, yöneten ve yönetilen iletişiminin etkili bir şekilde kurulması ve sürdürülmesi açısından siyasal halkla ilişkiler faaliyetleri içinde ele almak mümkündür. Bu çalışmada AB adayı olarak Türkiye’nin yönetimde açıklık idealine yaklaşımı, 4982 sayılı ‘Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’ üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yönetimde Açıklık, Halkla İlişkiler, İletişim, Demokrasi, Yönetişim.

ABSTRACT

Ideal of openness in management means that actions and functions -within legal limits- carried out by political power sharing with public. Realization probability of this ideal is high in societies locating the culture of democracy. The public opinion should be illuminated in controversial issues which are interested a large portion of society. This requirement is an important element of democratic governance. There is an important part of the culture of democracy as a prerequisite in terms of candidate countries in EU. ‘The openness in management’ is among the important factors that determine level perception of culture of democracy in terms of union. Turkey is in a period of more than fifty years within a close relationship with EU. Reform activities including adoption process under membership negotiations are carried out in Turkey. These reform activities between as candidate country Turkey and EU are intended to ensure social, cultural, economic and political compliance. The

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Elazığ; ozkanerturk@mynet.com.

openness in management is possible to take within political PR activities in that communications of managing and managed are be effective established and maintained. In this study, Turkey's approach is evaluated to be assessment on 'Right to Information Act' number of 4982 to the ideal of openness in management as candidate to EU.

Key Words: Openness in Management, PR, Communication, Democracy, Governance.

1.GİRİŞ

Bu çalışmada ilk olarak, siyasal halkla ilişkiler faaliyetlerinde yönetimin açıklığı, diğer bir deyişle siyasal iktidarın kamuoyuna bilgi aktarma gerekliliği ve şeffaflık algısı üzerinde durulacaktır. Bu anlamda bilinen en kapsamlı siyasî ve ekonomik entegrasyonlardan biri olan (Türkiye'nin de aday olduğu) AB'de yönetimde açıklık algısı, yönetişim kavramı üzerinden incelenmeye çalışılacaktır. AB adayı bir ülke olarak Türkiye'de de mevcut duruma ilişkin analiz, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu üzerinden yapılacaktır. Buradan hareketle AB ve Türkiye'de siyasal iktidarın kamuoyunu bilgilendirme faaliyetlerindeki açıklık ya da şeffaflık algısı üzerinden, siyasal halkla ilişkiler faaliyetlerinde yönetimin açıklığının önemine ilişkin bir inceleme yapılacaktır.

Demokratik süreçte halkın yönetime katılımı çeşitli yöntem ve aşamalarda gerçekleşir. Bu yöntemlerin başında halkın seçme ve seçilme hakkına sahip olması sayılabilir. Benzer biçimde halkın belli konularda yönetime katılması, gerçek anlamda konuya ilişkin bilgi sahibi olması ile eşdeğer görülmektedir. Siyasal iktidarın belli ölçülerde kamuoyunu bilgilendirmesi de demokratik sürecin işleminde önemli bir etken haline gelir. Zira iktidarın eylem ve işlemleri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi, bir anlamda iktidarın meşruiyet kaynağı olarak görülmektedir. Örgüt ile kamuları arasında karşılıklı güvene dayalı ilişkiler geliştirme amacını ön planda tutan halkla ilişkilerin de en temel öngörülerinden biri, örgütün eylem ve işlemlerinden halkın haberdar edilmesidir. Bu anlamda halkla ilişkiler, örgütün eylem ve işlemleri hakkında kamuoyuna bilgi verilmesini (yönetimde açıklık) öngören bir yaklaşım olarak, siyasal iletişimde önemli bir yere sahiptir.

Ülke yönetimine ilişkin her bilginin kamuoyu ile paylaşılması demokratik açıdan ideal bir bakışın tezahürü olarak görülmelidir. Ancak ülke güvenliğinin ve siyasi istikrarın söz konusu olduğu kimi stratejik durumlarda bazı bilgilerin saklı tutulması gerekir. Bununla birlikte kamuoyunun belli konularda bilgilendirilmesi, halkın yönetime katılımı, açıklık ve bir örgüt olarak siyasal iktidarın meşruiyetini sağlama açısından önemlidir. Yönetimde açıklık ve kamuoyunun bilgilendirilmesi, şüphesiz demokratik sürecin önemli unsurlarıdır. Demokrasi ve yönetimde açıklığı vurgulayan önemli ekonomik ve siyasi bir uluslararası entegrasyon olan AB'de bu kavramların 'yönetişim'

yaklaşımı ile anlamlandırıldığı görülmektedir. Bu anlamda yönetim, halkın yönetime katılımını, yönetimde açıklığı ile birlikte etkin devletin inşasında kamuoyunu bilgilendirmenin önemini de vurgulayan bir yaklaşımdır. AB'ye aday ülke olarak Türkiye'de ise halkın, yönetimin eylem ve işlemlerine ilişkin bilgi edinme hakkı (bir anlamda açıklık) belli kurallarla düzenlenmiştir. 4982 sayılı 'Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda halkın yönetimin eylem ve işlemlerine ilişkin bilgi edinme hakkı düzenlenmiştir.

Yönetimde açıklığın demokratik bir sistemde siyasal iktidarın kamuoyunu bilgilendirmesi ile yakından ilgili olduğu, bu çalışmanın temel varsayımıdır. Aynı zamanda kamuoyunun bilgilendirmesinin, bir örgüt olarak siyasal iktidarın meşruiyetine ve halkla ilişkiler faaliyetlerindeki başarısına olumlu katkılar sağlayacağı öngörülmektedir. Bu anlamda AB ve Türkiye'deki yönetimde açıklık algısının karşılaştırmalı analizi üzerinden, siyasal iktidarın halkla ilişkiler faaliyetlerine katkısı incelenmeye çalışılacaktır. Bu çalışmada, yönetimde açıklığı sağlamanın demokratik yapının varlığı üzerindeki etkisi ve önemi vurgulanmaya çalışılmıştır. AB'de yönetimde açıklığı sağlamanın önemi göz önünde bulundurulduğunda, aday ülke olarak Türkiye'de bu anlamda gösterilen çabalar da önem kazanmaktadır. Yönetimde açıklığın 'yasal hak' olarak yer aldığı 4982 sayılı Kanun üzerinden Türkiye'deki mevcut duruma ilişkin analiz bu anlamda önemli görülmektedir.

2.SİYASAL İLETİŞİM UNSURU OLARAK HALKLA İLİŞKİLER VE YÖNETİMDE AÇIKLIK

Burada öncelikle bir siyasal iletişim faaliyeti olarak halkla ilişkiler kavramı üzerinde durulması gerekir. Literatürde halkla ilişkilere dair yapılan tanımların birçoğu iletişim kavramına da vurgu yapar. Bir bakıma halkla ilişkiler belli ölçülerde iletişimi temel alan bir etkinliktir.

2.1.İletişim ve Halkla İlişkiler

Yaygın bir tanıma göre halkla ilişkiler; "örgütlerin iletişim etkinliklerini tanımlamakta kullanılan muhtemelen en eski kavram olmakla birlikte" (Grunig, 2005: 14), "bir örgütle o örgütü ilgilendiren kamular arasındaki iletişimin yönetimi" olarak açıklanabilir (Grunig ve Hunt, 1984: 6). Halkla ilişkilerin siyasal iletişimde de önemli bir role sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle halkla ilişkiler faaliyetlerinin iletişimden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. "İletişim, en kısa ve en yalın haliyle haberin, bilginin ya da en genel anlamda kültürün insan topluluklarına dağıtım olgusu" olarak tanımlanabilir (Kaya, 1985: 1). Siyasal iletişimi Aziz de; "siyasal aktörlerin hedef

olarak aldıkları belli grupların, ülkelerin ya da blokların kendi ideolojik amaçlarına uygun olarak davranmalarını sağlamak için başvurdukları iletişim etkinlikleri” olarak tanımlar (2003: 3–4). Bununla birlikte siyasal iletişimde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden biri de (siyasal reklam, propaganda ve siyasal pazarlamanın yanı sıra) halkla ilişkilerdir.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren halkla ilişkiler örgütlerinden bazıları olan, IPRA (International Public Relations Association), CERP (Confederation Europeen des Relations Publiques), DPRG (Deutshe Public Relations Gesellschaft), PRVA (Public Relations Verband Austria), SPRG (Schweizerische Public Relations Gesellschaft)’ın yaptıkları halkla ilişkiler tanımlarında vurguladıkları temel unsurları ise şu şekilde sıralamak mümkündür (Ronnenberger ve Rühl, 1992: 32):

- a. Genel anlayış, güven ve genel sempati yaratmak, oluşturmak veya bunu geliştirmek,
- b. Belli bir organizasyon için anlayış, güven ve sempati geliştirirken, çevrelerinde aynı anlamda bir sistem oluşturmak, kurmak, yapısal olarak değiştirmek, kurumsallaştırmak, sağlamlaştırmak,
- c. Güven ve sempatiyi sürekli olarak muhafaza etmek, sürdürmek, iyileştirmek, güçlendirmek, çoğaltmak,
- d. Başka organizasyonlar, sistemler, gruplar ile iletişim kurmak, sürekli olarak muhafaza etmek ve sürekli hale getirmek, Organizasyonun, sistemin kendi ilgilerini dışarıya doğru, kamu nezdinde geçerli kılmak, temsil etmek, ortaya koymak ve grup içerisinde kendi ilgilerini açıkça ifade etmek, bunu devamlı olarak sürdürmek,
- e. Kamuoyunu organizasyonun kendi ilgisi yönünde etkilemek,
- f. Diğer ilgililerle, üretim ve işbirliği amaçlı anlaşma sağlamayı, karşılıklı ilişki kurmayı, birlikte hareket etmeyi hedeflemek,
- g. Anlaşma ve karşılıklı ilişki ile kendi organizasyonunun varlığını ve gelişimini desteklemek.

2.2.Siyasal İletişim ve Halkla İlişkiler

Halkla ilişkiler etiğe dayalı bir temelde işleyen iletişim faaliyetleri ile kamuoyunu etkileme ve örgütün politikalarını benimsetme eylemi olarak ön plana çıkmaktadır. Kamuoyunu etkileme faaliyetlerinin, iletişim süreci çerçevesinde bir dizi gözleme dayanan tanıma ve tanıtmayı da içerdiği bilinmektedir. Halkla ilişkilere benzer biçimde, siyasal alanda da çeşitli iletişim süreçlerinden yararlanır. Bu yöntemler arasında siyasal reklam ve propaganda en yaygın bilinenlerdir. Ancak son yıllarda siyasal iletişim

sürecinde halkla ilişkilerin de varlık göstermeye başladığı görülmektedir.

Siyasal alanda propaganda ve siyasal reklamın yanı sıra halkla ilişkilerden de yararlandığına yukarıda değinilmişti. Siyasal iletişim sürecinde halkla ilişkilerin işlevlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a. Haber değeri olan öykülerin ve kurgusal olayların ve duyurusunun planlanması,
- b. Medya kuruluşlarının kilit noktadaki çalışanları ile olumlu ilişkilerin geliştirilmesi,
- c. Siyasi partilerin ve siyasetçilerin kişisel özelliklerinin, niteliklerinin, yeteneklerinin kamuoyuna bildirim sürecinde başta köşe yazarları, program yapımcıları, muhabirler ve sunucular olmak üzere diğer 'eşik bekçi'lerine denetlenmiş bilginin ulaştırılması ve bunların kullanımının sağlanması,
- d. Siyasal partinin ve siyasetçilerin gündemi etkileme çalışmalarının yönlendirilmesi,
- e. Tartışma programları, basın toplantıları, seçim gezileri, miting ve törenler gibi halkla ilişkiler kapsamına giren etkinliklerin medya kuruluşlarında siyasal partinin ve siyasetçilerin lehine yer almasını sağlayacak haber kurgularının oluşturulması (Uztuğ, 1999: 118).

2.3.Halkla İlişkilerin Yönetimde Açıklığa Katkısı: Kamuoyunu Bilgilendirme

Yönetimde açıklığa yapılan vurgu ise kısaca; idarenin yaptığı işlemleri herkesin ve en başta ilgililerin görmesi, bilmesi öğrenmesi ile anlamlandırılır. Bu nedenle siyasal irade, elindeki bilgi ve belgeleri toplumdaki çeşitli kesimlere ulaştırmak ya da onlara bunları edinme hakkını tanımalıdır. O halde yönetimde açıklık, bilgi ve belgelerde açıklığı sağlar ve idarenin sahip olduğu bilgi ve belgelere erişilmesi hakkını tanıır (Kaya, 2005: 29–30).

Siyasal açıklık; yönetimde açıklıktır. Açıklık kavramına hukuki açıdan yaklaşan Akıllıoğlu; "Açıklık ilkesini tam olarak tanımlayan pozitif bir hukuk kuralı bulunmamakla birlikte açıklık, eski ifadesi ile 'aleniyyet', 'aleniyyet' ve 'aşikâr', bir şeyin gizli olmayıp göz önünde ve meydanda olması" demektir (1983: 101). "Açıklık, aynı zamanda berraklık, zahirilik, örtüsüz ve pürüzsüzlük, kapalı olmamak, anlaşılır olmak anlamlarına da gelir" (Fındıklı, 1996: 103).

Örgüt ile kamuları arasında iki yönlü iletişime dayalı karşılıklı anlayış ve hoşgörüyeye dayalı ilişkiler öngören halkla ilişkilerde de yönetimin açıklığı ve kamuoyunu bilgilendirmesi büyük bir öneme sahiptir. Bu anlamda bir örgüt olarak siyasal iktidarın, yürütülen eylem ve işlemlere dair kamuoyunu bilgilendirmesi, halkla ilişkiler

faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak görülmelidir. Halkla ilişkiler ile yönetimde açıklık arasındaki bağı, siyasal iktidarın kamuoyunu bilgilendirme gerekliliği üzerinden anlamlandırmak mümkündür. Bununla birlikte halkla ilişkilerin, “1900’lerin başında, iş dünyasında beliren (yeni yasal düzenlemeler ve basının katı eleştirileri) birçok yeni gereksinim karşısında beklentileri karşılamak amacıyla” ortaya çıktığını ileri sürmek yanlış olmayacaktır (Peltekoğlu, 1993: 15). Bu arada basının önceki uygulamaların olumsuz imajının silinmesi için gösterdiği çabanın da yetersiz kaldığı anlaşılabilir, “halkın aydınlatılmasına” dayanan yeni bir halkla ilişkiler anlayışının oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

Söz konusu dönemin en önemli temsilcilerinden olan Ivy Lee’nin temel felsefesi, ‘doğrunun anlatılması’dır. Yine Lee’ye göre, “Eğer bu doğru, kuruluş için olumsuz etkiye neden olarsa, kuruluş politikası doğrunun korkmadan anlatılacağı biçimde değiştirilmelidir” (Warren, 1991: 5–7). Bu yaklaşım zaman içerisinde halkla ilişkilerde ‘Kamuoyunu Bilgilendirme Modeli’ olarak literatüre yerleşmiştir. Kısacası bu modeli uygulayan bir kuruluşun amacı, modelin adından da anlaşıldığı gibi, “kamuoyunu bilgilendirmek” ve bu yöndeki enformasyonu gerekli basın organlarına iletmektir (Okay ve Okay, 2005: 119–120).

Demokratik süreçte yönetimde açıklığın, halkın siyasal iktidara karşı bakışı; ya da bir başka deyişle iktidarın imajı üzerinde olumlu etkide bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda siyasal iletişimde önemli bir yeri olan halkla ilişkilerin de yöneten-yönetilen arasındaki ilişkilere olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Halkla ilişkilerde ‘doğrunun anlatılması’ ya da ‘kamuoyunun bilgilendirilmesi’ temel iletişim prensibi olarak ön plana çıkar. Bu sayede örgütün kamuoyu ile karşılıklı anlayış ve hoşgörüyü dayanan ilişkiler geliştirebileceği öngörülmektedir. Bir siyasal iletişim unsuru olarak halkla ilişkiler, kamuoyunun bilgilendirilmesini ön planda tutarak yönetimde açıklığın sağlanmasında da önemli bir role ve öneme sahiptir.

3.AB’DE YÖNETİMDE AÇIKLIĞIN KAVRAMSAL BEDENİ: “YÖNETİŞİM”

3.1.Kavram Olarak Yönetişim

Kavram olarak yönetim genellikle, bir “uzlaşma”ya, merkez ya da üstün otorite (devlet) dışında başka aktörlerin de yönetim sürecine dâhil edilebileceğine, devletin/yönetimin “etkinleştirilmesi”ne ve yönetimin esnekleştirilmesine atıfta bulunmaktadır (Saygılıoğlu ve Arı, 2002: 62). “Örneğin, iyi yönetim modeline göre etkin devletin çerçevesini oluşturan genel kabul görmüş ilkeler, etkinlik/etkililik, saydamlık, hesap sorulabilirlik, açıklık, tutarlılık, katılımcılık olarak tanımlanabilir. Aynı

zamanda etkinliğin temel kaynağı daha iyi bir yönetimdir” (Saygılıoğlu ve Arı, 2002: 55–56).

Yönetişim ne kurallı bir sistem ne de bir eylemdir, fakat bir süreçtir. Yönetişim bir nüfuz/egemenlik üzerine değil, fakat bir uzlaşma/konsensüs üzerine inşa edilmiştir. Avrupa Birliği’nde de örneğin “liderlik kaynakları uluslarüstü kurumlar ve ulusal hükümetlerden” meydana gelmektedir. Bu anlamda “Topluluğun başarısı, bu iki kaynağın da talep süreçlerinde etkili olmalarına bağlıdır” (Lindberg ve Scheingold, 1970: 129). Yönetişim, aynı zamanda hem kamusal hem de özel aktörleri kapsar. Yönetişim, resmî/formel bir kurum değildir fakat sürekli bir etkileşime dayanır (Smouts, 1998: 84).

Kavramı daha geniş ölçekte tanımlamaya çalışan Rhodes yönetişimin altı farklı kullanımından söz etmektedir. Bu kullanım alanları şunlardır:

- a. Minimal devlet
- b. Şirket yönetişimi (corporate governance)
- c. Yeni kamu işletmeciliği (new public management)
- d. “İyi yönetişim” (good governance)
- e. Sosyo-sibernetik sistemler
- f. Kendi kendini örgütleyen ağlardır (Rhodes, 1996:652).

Kavramın, devletle toplum arasındaki ilişki üzerine yeniden düşünmeyi önerdiğini savunan Bayramoğlu’na göre yönetişim; devlet-toplum karşıtlığını kaldırmayı ve devlet-toplum birliğini savunur. Böylece, yönetişim, bir bakıma, devlet-toplum ilişkilerinin kurulması için bir ‘model’ de önermiş olur. Bu model, yönetime katılım ilkesini de aşarak, ‘birlikte yönetme’ iddiasını taşımaktadır (2002: 86–87). Zira “yönetimden yönetişime doğru dönüşüm, emir-komuta eksenli bir devlet şeklinden, yapabilir kılıcı bir devlet tipine doğru yaşanan dönüşümler” de ilişkilendirilmelidir (Peters ve Pierre, 2001: 131).

3.2.Yönetişimde Açıklık İdealinin Algılanışı Üzerine

Günümüzün modern devletlerinde klasik vatandaş tanımı, yerini toplumla çok yönlü iletişim ve ilişkiler içinde, karar alma sürecinin her aşamasına aktif olarak katılan vatandaş tanımına bırakmaktadır (Haktankaçmaz, 2004: 45). Yönetime katılma, “siyasal seçimlerde oy kullanmadan daha geniş bir süreç olan kararlara katılmayı, denetime katılmayı ve uygulamaya katılmayı gerek örgüt gerekse merkezi ve yerel yönetimler düzeyinde işletecek mekanizmaların üretileceği ve yasal güvence altında çalıştırılacağı dinamik bir etkileşimi ifade etmektedir” (Alkan, 2000: 58).

“Katılımcı demokrasi modeli yönetme ve yönetilmeye aktif olarak katılımı savunurken demokrasinin, yalnızca seçkinlerin değil tüm vatandaşların demokratik-

siyasal bir kültür edinmelerine bağlı olduğunu da ortaya koyar” (Göymen, 1999: 72). Vatandaşların yönetme ve yönetilmeye aktif olarak katılımını sağlayacak kamusal alanların yaratılması, yöneten-yönetilen ayrımının ortadan kaldırılması doğrultusunda ortaya atılan kavram ‘yönetişim’dir.

Farklı bir bakışla yönetim, siyasal ve ekonomik gücün toplumda daha yaygın bir biçimde dağılımını, toplumda yeni bir iş bölümünü öngörmektedir. Bu yeni işbölümünde kendi ihtiyaç ve önceliklerini algılayabilen, bağımsız karar alabilen ve eylemde bulunabilen, kendilerini ve başkalarını yönlendirme kapasitesine sahip aktörlerin (sivil toplum kuruluşları) ağırlıklı yeri olacak, devletse kendisi yapmaktan çok toplumdaki aktörleri ‘yapabilir’ kılacak ve kaynakların yönlendirilmesini kolaylaştırıcı önlemleri almakla sorumlu olacaktır. Bu yeni aktörler kendi tanımladıkları önceliklere göre, zaman zaman kendi başlarına; diğer zamanlarda ve konularda, amaç ve yöntem birliği sağlandığı takdirde devlet kurumlarıyla birlikte hareket edebilecektir (Göymen, 2000: 7).

Görüldüğü üzere klasik yönetim anlayışının pratikte sıkıntıya düştüğü alanlarda devreye giren ve yeni bir yönetsel süreç öneren ‘yönetişim’, Kooiman’a göre, “verimliliği azalan klasik yönetim yapılarının tek başına hareket etmek yerine ‘birlikte düzenleme, birlikte yönetim, birlikte üretim ve kamu-özel işbirliğini’ önermektedir (Kooiman, 1993’den aktaran: Haktankaçmaz, 2004: 47-48).

Yukarıda da belirtildiği gibi, yönetim kavramını en iyi yansıtan ve işleyen bir siyasal yapılanma örneği olarak Avrupa Birliği’nin yönetim olgusuna bakışını etkin bir şekilde değerlendirebilmek için öncelikle uluslararası benzer örgütlenmelerin konuya ilişkin duruşları gözden geçirilmelidir.

Bayramoğlu’nun da aktardığı gibi Dünya Bankası ‘iyi yönetim’e ilişkin olarak:

a. “Hesap verebilirlik: Buna göre, kamu görevlileri eylemlerinden sorumludur. Makro düzeyde etkili mali yönetim, harcamalarda dışsal kontrolörlük sistemi ve kontrolör denetimi sonuçlarını değerlendirme mekanizmaları yaratılmalı; mikro düzeyde ise rekabet ve katılımın (Sivil Toplum Örgütleri’nin katılımı) yaygınlaştırılması desteklenmelidir; yerelleştirme politikaları üzerinde çalışılmalı ve yerel hizmetlerin fiyatlandırılması sağlanmalıdır.

b. Kalkınmanın yasal çerçevesi: Özel sektör için açık, öngörülebilir ve istikrarlı, herkese tarafsız ve adil biçimde uygulanan bir kurallar ve hukuk yapısı ile bağımsız yargı sistemi var olmalıdır. Piyasa ekonomileri açık yasal kurallara ihtiyaç duyar. Bu nedenle bu sistem içerisinde etkileşimin sağlanması için ekonomik araçlar ve devlet birlikte yerini almalıdır.

c. Bilgilendirme: Özel sektör hesapları için hayati öneme sahip olan türden ekonomik koşullar; bütçe, piyasalar ve hükümet tasarıları herkes için güvenilir ve ulaşılır olmalıdır.

d. Şeffaflık: Açık yönetim, hesap verebilirliğin genişletilmesi ve yolsuzluğun sınırlandırılması ile politika yapımında kamu ve özel sektör arasındaki danışma süreçleri desteklenmelidir” ilkelerini benimsemektedir (2002: 90).

İyi yönetim olgusuna ilişkin ölçütler bu şekilde değerlendirilirken, iyi yönetişimin işlerlik kazanabilmesi için gerekli kurumları Chang şu şekilde ifade etmektedir;

a. Demokrasi,

b. Açık, etkin bir bürokrasi ve yasama,

c. Fikrî mülkiyet hakları da dâhil olmak üzere; özel mülkiyete güçlü koruma,

d. Bilgi verme zorunluluğu,

e. İyi geliştirilmiş finansal kurumlar”, olarak ortaya koymaktadır (2003: 126).

3.3.AB’de Yönetişim ve Yönetimde Açıklık Algısı

Avrupa Birliği’nde ise yönetim olgusu, Avrupa Komisyonu tarafından 2002 yılında hazırlanan ‘Avrupa Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap’ başlıklı belge rehberliğinde inceleme konusu olmaktadır. Bu belge aynı zamanda “AB’nin kurumsal yapısında ve karar alma mekanizmalarında yapılması gerekli bir reforma ilişkin tartışma ortamını” yansıtmaları bakımından önemlidir (Kesim ve Petek, 2005: 42). Bu belgeye göre Komisyon yönetim kavramını, “Özellikle açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, etkinlik ve tutarlılık açısından erkin Avrupa düzleminde kullanılma biçimini etkileyen kurallar, süreçler ve davranışlar” olarak nitelendirmektedir (CEC, 2001: 8). Bu bakımdan Avrupa Birliği nezdinde işleyen bir organ olarak Komisyon tarafından yapılan bu tanımlama, bir bakıma Avrupa Entegrasyonu hareketinin yönetim olgusuna bakışımı da sergilemektedir.

Komisyon aynı zamanda, kendi yönetim tanımına uygun bir şekilde, iyi yönetişimin ilkelerini açıklık, katılımcılık, hesap verebilirlik, etkinlik ve tutarlılık olarak saymaktadır. Yine Komisyon’a göre bu ilkeler, “üye ülkelerdeki demokrasi ve hukukun işleyişine katkı sağlamakla birlikte; küresel, Avrupa düzeyi, ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere yönetişimin tüm düzlemlerinde geçerli olmak üzere tasarlanmışlardır” (CEC, 2001: 10).

Avrupa Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap’ta yapılan tanımın ifade ettiği anlamlar şu şekilde aktarılmaktadır:

i. Açıklık

Açıklık ile ilgili olarak Komisyon, “AB kurumlarının üye ülkelerle birlikte halk tarafından anlaşılır bir dil kullanılması gerekliliğine vurgu yaparak bunun, karmaşık kurumsal yapıya duyulan toplumsal güveni güçlendireceğini ifade etmektedir” (CEC, 2001: 10). Yine bu doğrultudan bakıldığında, belgelere erişim ile ilgili direkt bir ifade bulunmamakta; ancak, söz konusu ‘Beyaz Kitap’ın üçüncü bölümünü oluşturan “Değişiklik Önerileri” başlığı Topluluk belgelerine vatandaşların daha fazla erişimine ilişkin önemli bir aşama kaydedildiğine vurgu yapılmaktadır (CEC, 2001: 11).

ii. Katılımcılık

Siyasal anlamda katılımcılığın, “katılma hakkı, erkin paylaşımı ve bu anlamda da dolaysız ve dolaylı demokrasi arasındaki sınırın sorgulanması olarak anlaşılması gerektiği” vurgulanmaktadır (Bort, 2003: 21). Bu görüşe ek olarak “Batı demokrasilerinde seçimlerde oy kullanma oranının düşmesi, siyasi partilerin üye sayısında yaşanan azalma ve kamu kurumlarına duyulan güvenin zaman içerisinde erimesi, devlet ile vatandaş arasındaki mesafenin zamanla açılması sonucunu doğurduğu” unutulmamalıdır (Kösekahya, 2003: 33). Burada, vatandaş-devlet ilişkilerinin güçlendirilmesi gereksiniminin aşağıdaki unsurlar ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir:

- a.** Politika konularının gitgide karmaşıklaşması, politikaların birbiri ile bağımlılığının artmasından dolayı daha geniş bir bilgi ve perspektife duyulan ihtiyaç;
- b.** ‘Bilgi Toplumu’nun artan ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi bir bilgi yönetimi sağlamak;
- c.** Vatandaş politikaları oluşturma sürecine dâhil ederek, görüşlerinin dikkate alınması yönündeki beklentilerini karşılamak ve devlete kamunun güvenini tesis etmek;
- d.** Daha fazla ‘şeffaflık’ ve ‘hesap verebilirlik’ yönündeki talepleri karşılamak;
- e.** Farklı çıkarlar arasında aracılık ederek geniş bir uzlaşmaya varmak için duyulan gereksinim (Kösekahya, 2003: 34).

Komisyon tarafından yayınlanan ‘Beyaz Kitap’ta ise katılımcılık, “politika oluşturma sürecinde başlangıç aşamasından politikanın uygulanmasına kadar geçen olaylar zincirinde AB politikalarının kaliteli, uygun ve etkin olmasını sağlayıcı bir unsur olarak” ifade edilmektedir. Ayrıca Komisyon, “daha katılımcı bir sürecin alınan kararlara ve politikaları yürüten Topluluk kurumlarına duyulacak güveni artırıcı bir rol oynayacağını” ifade etmektedir (CEC, 2001: 10).

iii. Hesap Verebilirlik

Kavram olarak ‘hesap verebilirliğin’ özünde iki farklı tanımı barındırdığını belirten Neuhold’a göre; ilk olarak hesap verebilir olmak “bireyin yöneten konumunda olması ve bu nedenle de gerçekleştirilen eylem ya da verilen kararlar hakkında sorulara ‘cevap vermeye’ çağrılabilmesi anlamına gelmektedir. Bunun bir önkoşulu, karar alma sürecinde belli derecede açıklık ve şeffaflığın sağlanmış olmasıdır. Seçimler ve tartışmalar vatandaşların (Yönetilenlerin) anlayabileceği ve verilen kararların doğruluğunu değerlendirebilmelerine olanak veren bir şekilde sunulması gereklidir. İkinci olarak, ‘hesap verebilir’ olmak, kınanabilir ve işten çıkarılabilir olmak” anlamına gelmektedir (2002: 13).

Hesap verebilirlikte ‘Beyaz Kitap’a göre, “yasama ve yürütme süreçlerinde üstlenilen rollerin daha açık olması gerekliliğinin altı çizilmekte; bütün AB kuruluşlarının neler yaptığını açıklamak ve eylemlerinin sorumluluğunu taşımak zorunda oldukları” ifade edilmektedir (CEC, 2001: 10).

iv. Etkinlik

Drucker ‘etkinliği’, “doğru şeyleri yapmak ve doğru şeylerin yapıldığı süreçteki ‘etkililik’ olarak tanımlar (1974: 45). Bu anlamda yönetim anlayışı içerisinde etkinliği, “karar alma sisteminin problem çözücü gücü bağlamında ele alma eğiliminin” hâkim olduğunu söylemek olanaklıdır (Kesim ve Petek, 2005: 46). Söz konusu bu yaklaşıma göre ise etkinlik, “uluslararası sistemin yapılanmasına ilişkin sorunları ortadan kaldırma ya da hafifletme derecesi” olarak ele alınmaktadır (Young ve Levy, 1999: 1–2).

Söz konusu tanımlar da dikkate alındığında ‘Beyaz Kitap’a göre etkinlik, “belli amaçlar temelinde gereksinim duyulan hususların gerçekleştirildiği, ortaya çıkabilecek sonuçların ve mümkün olan durumlarda geçmiş deneyimlerin de dikkate alındığı bir şekilde politikaların etkin ve yerinde olması” çerçevesinde ele alınmaktadır (CEC, 2001: 10). Aynı zamanda AB’nin ‘etkinliğinin’, “AB politikalarının orantılı bir şekilde uygulanmasına ve kararların en uygun düzlemde alınmasına bağlı olduğunun” da altı çizilmektedir (Kesim ve Petek, 2005: 47).

v. Tutarlılık

Tutarlılığın, büyük ölçüde uygulanan politikaların ya da izlenen yolların birbirleri ile aralarında tutarlılık bağı olması ile şekilleneceğine şüphe yoktur. Bu anlamda tutarlılık aynı zamanda, “bir politikanın umulan sonuçlarına ya da amaçlarına aykırı etkilerin ortaya çıkmaması durumu” olarak da anlaşılmalıdır (Hoebink, 1996’dan aktaran: Kesim ve Petek, 2005: 47). Literatürdeki açıklamasına ek olarak ‘Beyaz Kitap’a bakıldığında uygulanan politika ve eylemlerin tutarlı ve kolay anlaşılabilir olmasının zorunluluğunun

vurgulandığı görülebilir. Buna göre, “AB’de tutarlılığa duyulan ihtiyacın artmasının nedenleri olarak;

- a. AB’nin görevlerinin zaman içerisinde artması,
- b. Genişlemenin AB içerisindeki çeşitliliği artırması,
- c. İklim ve demografik değişiklikler gibi sınır ötesi sektörel politika alanlarının varlığı,
- d. Bölgesel ve yerel otoritelerin artan bir şekilde AB politikalarının oluşum sürecine katılımı gösterilmektedir.

AB’de yönetimde açıklık algısının devletin sosyal ve ekonomik alanlardaki etkinliği, tutarlılık imajının toplumda yer etmesi ve siyasal katılımı yakından ilgili olduğu görülmektedir. ‘Avrupa Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap’ta yapılan yönetim tanımı, demokratik sürecin devamlılığı açısından siyasal iktidarın açıklığı ve kamuoyunu bilgilendirme gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu nedenle yönetim yaklaşımının, AB’deki yönetimde açıklık ve kamuoyunu bilgilendirme algısının önemli bir dayanağı olduğunu kabul etmek yanlış olmayacaktır.

4.TÜRKİYE’DE 4982 SAYILI “BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU” VE YÖNETİMDE AÇIKLIK ALGISI

“Sağlıklı bir iletişimin, insanların kişisel sorunlarının çözülmesinde olduğu kadar, ülke ve dünyadaki sorunların çözümünde de büyük önemi ve katkısının olduğu” gerçeği günümüz toplumlarında yadsınamaz bir gerçeklik halini almıştır (Tortop, 2004: 29). Yöneten-yönetilen ilişkisi açısından karşılıklı işbirliği ve güven ortamının sağlanmasında açıklık ve bilgilendirmenin de büyük bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir. Yukarıda ana hatlarıyla AB’de siyasal iktidarın açıklığının sağlanmasında kamuoyunu bilgilendirmenin gerekliliği ‘yönetişim’ yaklaşımı üzerinden aktarıldı. Bu bölümde de 9 Ekim 2003’te TBMM tarafından kabul edildikten sonra 24 Ekim 2003 tarihinde Resmî Gazete’de (No:25269) yayımlanarak, 24 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe giren “4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu” örneğinde Türkiye’de siyasal iktidarın açıklığı ve kamuoyunu bilgilendirmenin gerekliliği üzerine bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

4.1.Yönetimde Açıklığa “Yasal Hak” Yaklaşımı

İletişimde, “gönderilen mesajların, bilgilerin gönderilen kişileri ne derecede ilgilendirdiği önemlidir. İnsanlar genellikle kendilerini ilgilendiren, kendi uğraşı alanları ile ilgili konulara sempati ve ilgi duyarlar; ilgili oldukları konularda haberleri dinleme, okuma ya da seyretme yolunu yeğlerler” (Tortop, 2004: 13). Bununla birlikte iletişim

güvenilir bilgilere dayanmalıdır. Haberler doğru ve güvenilir olmalıdır. Aksi halde konuyu bilen kişilerin, bilmeyenleri yanlış yönlendirmeleri kaçınılmaz olacaktır. 14. Louis'in "Yanlış bilgi edinenlerin yanlış yargılara varmalarına engel olunamaz" sözü bu duruma uygun düşen bir çıkarsamadır (Voyenne, 1990: 7). İletişimin istenilen sonucu vermesi, bilgilerin geldiği kaynağın güvenilir ve inandırıcı olması ile ilgilidir.

İletişim, dinamik ve çok yönlü yapısı nedeniyle 'bilgilendirme faaliyetleri' açısından son derece önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle iletişim etkinliğinin sağlıklı bir şekilde işlemesi, bilgilendirme faaliyetlerinin başarısında da önemli bir rol oynamaktadır. İletişim kaynağı tarafından iletilen mesajların, hazırlanmasından, bilgilerin ulaştırılmasına kadarki süreçte her aşama özenle takip edilmelidir. Eğer yöneten-yönetilen ilişkilerinin olduğu bir ortam söz konusu ise iletilecek mesajlarda, kaynağın güvenilirliği kadar mesajların içerdiği bilgilerin doğruluk ve çeşitliliği de önemlidir.

Yöneten-yönetilen ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi büyük oranda, düzenli bir bilgi akışı ile olanaklı olacaktır. Türkiye'de de yönetilenlerin 'bilgi edinme hakları' bazı ulusal düzenlemeler ve uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınmıştır.

Dünyanın bilinmek için, tanınmak için var olduğunu; bilgisiz değil bilen insanların dünyaya yararlı olabileceğini aktaran Fransız yazar Bernard Voyenne; "bilgi edinmeyi, haberleşmeyi ve iletişimi bir hak olarak savunarak, onu kazanmaya yetenekli olunması gerektiğini vurgulamaktadır" (1971: 279).

'Bilgi Edinme Hakkı' ile ilgili olarak Avrupa Konseyi tarafından da kabul edilmiş olan ilkelere göre;

- a. Halkın en geniş anlamda bilgi edinme hakkı vardır. Hukuki statüsü ne olursa olsun her vatandaşın bilgi edinmeyi istemesi en doğal hakkıdır.
- b. Bilgi edinmeyi istemesi için, konu ile ilgili bir çıkarı olması ya da bir çıkarının olduğunu kanıtlaması da gerekmez.
- c. Ancak, özel ya da kamusal belirli çıkarların korunması zorunluluğu nedeni ile bilgi edinme hakkı sınırlanabilir.
- d. Makul ve mantığa uygun bir süre içerisinde isteyen tarafların yararları düşünülerek, bilgi edinme istekleri karşılanmalıdır.
- e. Bilgi edinme isteklerinin kabul edilmemesi halinde, bu doğrultudaki ret kararları yeniden inceleme konusu olmalıdır (www.deltur.cec.eu.int).

4.2.Kanun Maddelerinde Yönetimin Açıklığı

4982 sayılı 'Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun birinci maddesinde; "söz konusu kanunun amacının demokratik, şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık

ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme haklarını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek” olduğu belirtilmiştir (www.bilgiedinme.adalet.gov.tr). Kanunun bu maddesinde özellikle kamuoyunu bilgi edinme hakkı ile yönetimin açıklığı, şeffaflığı ya da tarafsızlığına vurgu yapıldığını söylemek mümkündür. Kamuoyunu bilgilendirmenin gerekliliğine ilişkin hükümlere kanunun beşinci maddesinde de yer verildiği görülmektedir. Buna göre; “kurum ve kuruluşlar, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere, gerekli idarî ve teknik tedbirleri almakla yükümlüdürler” denilmektedir.

‘Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun dördüncü maddesinde konuya ilişkin sınırlamalar ve yükümlülükler açıkça belirlenmiştir. Buna göre; “söz konusu kanun ile herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğu ve bu haktan, Türkiye’de ikamet eden yabancıların ve Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı tüzel kişilerin de yararlanabileceği, ancak istenen bilgilerin yabancıların kendileri ile ve tüzel kişilerin de kendi faaliyet alanları ile ilgili olmak ve karşılıklılık ilkesi çerçevesinde olması gerektiği kabul edilmiştir” (www.bilgiedinme.adalet.gov.tr).

Söz konusu Kanunun on beş - yirmi beş (arası) maddelerinde de Türkiye’de bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin sınırlamalar belirtilmiştir. Buna göre:

- a. Yargı denetimi dışında kalan işlemler,
- b. Devlet sınırına ilişkin bilgi ve belgeler,
- c. Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi ve belgeler,
- d. İstihbarata ilişkin bilgi ve belgeler,
- e. İdari soruşturmaya ilişkin bilgi ve belgeler,
- f. Adli soruşturmaya ve kovuşturmaya ilişkin bilgi ve belgeler,
- g. Özel hayatın gizliliği ile ilgili olanlar,
- h. Haberleşmenin gizliliği, ticari sır ile ilgili olanlar” gibi başlıklarda ‘Bilgi Edinme Hakkı’na sınırlamalar getirilmiştir.

Demokratik süreçte kamuoyunu bilgilendirme, yöneten tarafından güvence altına alınması gereken bir sorumluluk; yönetilen için ise bir haktır. Yönetimde açıklık ve kararlara katılımın sağlanması açısından ise kamuoyunu bilgilendirme, yönetime düşen bir ödevdir. Bu anlamda 4982 sayılı ‘Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nda yer alan hükümleri Türkiye’de siyasal iktidarın kamuoyunu bilgilendirmesi ve yönetimde açıklığın sağlanması açısından önemli birer faktör olarak görmek yanlış olmayacaktır. Zira ilgili Kanunun çeşitli maddelerinde, yönetimin halkı bilgilendirmesinin açık ve şeffaf bir yönetimin sağlanması konusunda önemli bir yere sahip olduğu görüşü yansıtılmaktadır.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yönetimde açıklık bir toplumda demokratik kültürün oluşturulması ve devamlılığının sağlanması anlamında gerekli görünmektedir. Yönetimde açıklığı kısaca, siyasal iktidarın yürüttüğü eylem ve işlemleri yasal sınırlılıklar çerçevesinde kamuoyuyla paylaşması şeklinde algılamak ve anlamak yerinde olacaktır. Yasal sınırlılıklardan kasıt burada, Devletin bütünlüğünü tehlikeye sokacak bilgilerin kamuoyuyla paylaşılmasından kaçınmaktır. Açıklık ya da şeffaflığı sağlamanın yollarından biri iktidarın yürüttüğü işlere ilişkin kamuoyunu bilgilendirmesi, tartışmalı konulara ilişkin kamuoyunu aydınlatmasıdır.

İktidarın kamuoyunu bilgilendirmesinde çeşitli siyasal iletişim yöntemleri ön plana çıkar. Bu yöntemler arasında –siyasal pazarlama, siyasal reklam ve propagandanın yanı sıra- halkla ilişkileri de saymak mümkündür. Halkla ilişkiler örgüt ile hedef gruplar arasında karşılıklı anlayış ve hoşgörüyeye dayalı iki yönlü bir iletişimi öngören yöntem ve teknikler bütünüdür. Halkla ilişkilerin sürece katkısı, yönetimde açıklığın sağlanması açısından kamuoyunun bilgilendirilmesi gerekliliğine yaptığı vurgu ile anlam kazanır.

Yönetimde açıklığın AB nezdinde de ‘yönetişim’ yaklaşımıyla güvence altına alındığı görülmektedir. Yönetişim, yöneten ve yönetilen arasında yatay bir ilişkiyi öngörerek, klasik yönetim anlayışından bir kopuşu da ifade eder. Bu bağlamda siyasal iktidarın açıklık ya da şeffaflığı açısından kamuoyunun bilgilendirilmesine ve idarenin hesap verebilirliğine vurgu yapar. Türkiye’de ise siyasal iktidarın şeffaflığının sağlanması açısından kamuoyunun bilgilere ulaşmasının yasal güvence altına alındığını söylemek mümkündür. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nda aynı zamanda idareye, kamuoyunun bilgi ve belgelere ulaşmasının sağlanması hakkında kimi ödevlerin de yüklendiği görülmektedir.

Yönetimde açıklığın, salt bilgi edinme hakkını güvence altına alınmasının yasalarla sağlanması düşünülemez. Bilgi edinme hakkının yasalarla güvence altına alınması, yönetimde açıklığın sağlanması bakımından önemli bir adımdır, ancak tek başına yeterli değildir. Yönetimde açıklığın benzer yasalarla desteklenmesi ve uygulamada da işlerlik kazanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akıllıoğlu, Tekin (1983). *Yönetim Önünde Savunma Hakları*, TODAİE Yayınları No:206, Ankara.
- Alkan, Haluk (2000). Karar Alma Süreçlerine Katılım Sistemleri Açısından Türkiye Ekonomik ve Sosyal Konseyi, *TODAİE Dergisi*, Cilt:33, Sayı:2, Haziran, Ankara.
- Aziz, Aysel (2003). *Siyasal İletişim*, Nobel Yayın-Dağıtım, Ankara.
- Bayramoğlu, S. (2000). *Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim*. İstanbul: Praksis, 7, Yaz.
- Bort, E. (2003). *Scotland: On the Road to E-Democracy?*. UPGRADE, European Journal for the Informatics Professionals, Vol:4, No:2, (Erişim: 01.12.2003)
- CEC (Comission of European Communities) (2001). *European Governance: White Paper*, COM2001, 428 Final, Brussels, 25 July.
- Chang, H.J. (2003). *Kalkınma Reçetesinin Gerçek Yüzü*. (Çev: T.A. ONMUŞ), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Drucker, Peter (1974). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper and Row.
- Fındıklı, R. (1996). *Yönetimde Açıklık, Açık Yönetim*. Yıl:68, No:416, Eylül.
- Göymen, K. (1999). Türk Yerel Yönetiminde Katılımcılığın Evrimi: Merkeziyetçi Devlette Yönetişim Dinamikleri, *TODAİE Dergisi*, Cilt:32, Sayı:4 Aralık.
- Göymen, K. (2000). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2 Nisan.
- Grunig, J.E. & Hunt, T. (1984). *Managing Public Relations*. New York: Holt, Rinehart, Winston.
- Grunig, J.E. (2005). *Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Haktankaçmaz, M. İ. (2004). Türk Kamu Yönetiminde Yönetişimin Uygulanabilirliği. *TODAİE Dergisi*. Ankara: Cilt:37, Sayı:1 Mart.
- Kaya, C. (2005). *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kaya, R. (1985). *Kitle İletişim Sistemleri*. Ankara: Teori Yayınları.
- Kesim, H. K. & Petek, A. (2005). Avrupa Komisyonu’na Belirlenen İyi Yönetişimin İlkeleri Çerçevesinde Türk Kamu Yönetimi Reformunun Bir Eleştirisi. *TODAİE Dergisi*. Cilt:38, Sayı:4, Ankara: Aralık.
- Kösekahya, G. (2003). *Katılımcılık ve İyi Yönetişim (İyi Yönetişimin Temel Unsurları)*. Ankara: Avrupa Birliği Dış İlişkiler Daire Başkanlığı.
- Lindberg, L. N. & Scheingold, S. (1970). *Europeans Would be Polity*. New Jersey: Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs.
- Neuhold, C. (2002). *Bridging the Gap, Members of the European Parliament Between Action Constraints and (New) Demands*. Paper presented at the ECPR Joint Sessions of Workshops. Turin:<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/turin.asp?section=16> (Erişim: 19.10.2002).

- Okay, A. & Okay, A. (2005). *Halkla İlişkiler (Kavram, Strateji ve Uygulamaları)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Peltekoğlu, F. B. (1993). *Halkla İlişkilere Giriş*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi.
- Peters, B.G. & Pierre J. (2001). *Developments in Intergovernmental Relations: Towards Multi-Level Governance Policy&Politics* Vol:29, No:2.
- Rhodes, R. A.W. (1996) *The New Governance: Governing with Government*. Political Studies, XLIV.
- Ronnenberger, F. & Rühl, M. (1992). *Theorie der Public Relations Ein Entwurf*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Saygılıoğlu, N. & Arı, S. (2002). *Etkin Devlet-Kurumsal Bir Tasarı ve Politika Önerisi*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Smouts, M.-C. (1998). The Proper Use of Governance in International Relations. *International Social Science Journal*: 155 March.
- Tortop, N. (2004). İletişim ve Bilgi Edinme Hakkının Önemi. *Amme İdaresi Dergisi*. Ankara: Cilt:37, Sayı:1, 1Mart.
- Uztuğ, F. (1999). *Siyasal Marka Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı*. Ankara: Mediacat Yayınları.
- Voyenne, B. (1971). *La Presse Dans La Societe Contemporaine*. (Alıntı: Nuri TORTOP, Halkla İlişkiler 2003)
- Voyenne, B. (1990). *Le Detroit A l'Information*. (Alıntı: Nuri TORTOP, Halkla İlişkiler 2003).
- Warren, C. D. (1991). *The Art of Getting Believed in, The Paradox of Ivy Lee's Publicity and Principles in his Information Campaign following the Ludov Massacre*. University of Northern Colorado.
- Young, O. L. & A. L. M. (1999). *The Effectives of International Environmental Regimes in Oran R. YOUNG (ed.), the Effectiveness of International Environmental Regimes: Casual Connections&Behavioral Mechanisms*.

